

Karol Borchólski¹

Demonstracja, manifestacja, zgromadzenie spontaniczne, a przestępstwo czynnego udziału w zbiegowisku publicznym (art. 254 k.k.)

Streszczenie

Autor dokonuje analizy art. 254 k.k. penalizującego czynny udział w zbiegowisku, którego uczestnicy dopuszczają się zamachu na osobę lub mienie na tle demonstracji, manifestacji oraz uregulowań ustawy o zgromadzeniach, w tym przepisów dotyczących zgromadzenia spontanicznego. Autor wskazuje na różnice pomiędzy legalnymi zgromadzeniami przewidzianymi w ustawie Prawo o zgromadzeniach, a zbiegowiskiem penalizowanym przez art. 254 k.k. W artykule zostały również opisane, w oparciu o akta sądowe, przykładowe sprawy dotyczące przestępstw kwalifikowanych z art. 254 k.k.

Słowa kluczowe

Zbiegowisko, demonstracja, manifestacja, protest, prawo do zgromadzeń, zgromadzenie spontaniczne, czynny udział, zamach na osobę lub mienie.

Penalizacja przestępstwa polegającego na braniu czynnego udziału w zbiegowisku, którego uczestnicy wspólnymi siłami dopuszczają się zamachu na osobę lub mienie nie jest nową instytucją w polskim kodeksie karnym. Podobne uregulowania przewidywał zarówno kodeks karny z roku 1932 jak i kodeks z roku 1969. Artykuł 254 k.k. wykazuje podobieństwo do art. 158 k.k. penalizującego branie udziału w bójce lub pobiciu oraz art. 258 k.k. przewidującego odpowiedzialność za udział w zorganizowanej grupie przestępczej, które sankcjonują udział w zbiorowym działaniu. Przepis z art. 254 k.k. od momentu wprowadzenia kodeksu karnego z 1997 roku nie był nowelizowany. Należy

¹ Dr Karol Borchólski, prokurator Prokuratury Okręgowej w Ostrołęce delegowany do Prokuratury Krajowej, wykładowca KSiP.

rozważyć czy i w jaki sposób pojęcie „zbiegowisko” różni się od innych zgromadzeń publicznych takich jak manifestacje, demonstracje, protesty, zgromadzenia, w tym zgromadzenia spontaniczne. Tym samym konieczne jest przybliżenie znamion przestępstwa z art. 254 k.k., aby dokonać rozróżnienia pomiędzy zbiegowiskiem, a innymi formami zgromadzeń w tym poprzez przedstawienie przestępstw z art. 254 k.k. na przykładzie konkretnych postępowań.

Od czynnego udziału w zbiegowisku penalizowanego przez art. 254 k.k. należy wyraźnie odróżnić prawo do zgromadzeń gwarantowane przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej oraz regulacje międzynarodowe. Zgodnie z art. 57 polskiej ustawy zasadniczej każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich². Ograniczenia w tym zakresie zawiera Prawo o zgromadzeniach³, która również szczegółowo określa zasady i tryb organizowania, odbywania oraz rozwiązywania zgromadzeń. Przepisów ustawy nie stosuje się do zgromadzeń organizowanych przez organy władzy publicznej oraz odbywanych w ramach działalności kościołów i związków wyznaniowych. Ustawa zastrzega, że prawo do zgromadzeń nie przysługuje osobom nieposiadającym pełnej zdolności do czynności prawnych. Zakazane jest również uczestnictwo w zgromadzeniach osób posiadających przy sobie broń, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne lub inne niebezpieczne materiały i narzędzia. Zakaz ten jest uzasadniony przede wszystkim koniecznością zachowania wymogów bezpieczeństwa podczas zgromadzeń, w których może brać udział duża liczba osób. Na przeprowadzenie zgromadzenia nie ma konieczności uzyskania zezwolenia organu administracji lub innego organu państwowego (art. 4 ust. 1 i 2 p.z.). Organizator zgromadzenia jedynie zawiadamia o zamiarze zorganizowania zgromadzenia i musi to uczynić nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 6 dni przed planowaną datą zgromadzenia (art. 7 ust. 1 p.z.). Jedynie w trzech przypadkach organ gminy wydaje decyzje o zakazie zgromadzenia. Pierwszy ma miejsce wtedy, gdy cel zgromadzenia narusza wolność pokojowego zgromadzania się lub jego przeprowadzenie narusza zasady odbywania zgromadzeń. Kolejny to sytuacja, w której zgromadzenie może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach. Natomiast w trzecim przypadku organ gminy wydaje decyzję odmawiającą przeprowadzenia zgromadzenia, jeżeli

² Art. 57 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz. U. z 1997 r., poz. 483) .

³ Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1389; dalej: p.z.).

ma się ono odbyć w miejscu i czasie, w którym odbywa się zgromadzenie cykliczne (art. 14 p.z.). Odwołanie od takiej decyzji można wnieść do Sądu Okręgowego w terminie 24 godzin. (art. 16 p.z.). Do udziału w zgromadzeniu organ gminy może wyznaczyć w sprawie swojego przedstawiciela a w sytuacji, gdy istnieje niebezpieczeństwo naruszenia porządku publicznego w trakcie trwania zgromadzenia, wyznaczenie takiego przedstawiciela jest obowiązkowe (art. 17 p.z.). Zgromadzeniem kieruje przewodniczący, którym jest organizator lub osoba przez niego wyznaczona. Zarówno organizator zgromadzenia, jak i przewodniczący są zobowiązani do zapewnienia przebiegu zgromadzenia zgodnie z przepisami prawa oraz do jego prowadzenia tak, aby zapobiec powstaniu szkód z winy uczestników zgromadzenia. Ustawa przewiduje również, że przewodniczący zgromadzenia rozwiązuje zgromadzenie, jeśli jego uczestnicy nie stosują się do jego poleceń, jeżeli jego przebieg narusza przepisy ustawy lub przepisy karne. Uczestnicy zgromadzenia z chwilą jego rozwiązania muszą niezwłocznie opuścić miejsce, w którym się zebraли. (art. 19 p.z.). Ponadto zgromadzenie może być rozwiązane przez przedstawiciela organu gminy, w sytuacji, gdy przewodniczący nie rozwiązuje go pomimo wcześniejszego uprzedzenia oraz jeżeli jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach lub narusza przepisy ustawy prawo o zgromadzeniach. Również w przypadku wystąpienia takich okoliczności o rozwiązanie zgromadzenia może zwrócić się do organu gminy funkcjonariusz Policji (art. 20 p.z.). Prawo o zgromadzeniach reguluje również możliwość przeprowadzenia uproszczonego postępowania w sytuacji, gdy planowane zgromadzenie nie będzie powodować utrudnień w ruchu drogowym, a w szczególności zmiany w jego organizacji (art. 21 p.z.). Zgromadzenie uproszczone może być rozwiązane przez przedstawiciela organu gminy jeżeli jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, powoduje istotne zagrożenie bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego albo narusza przepisy ustawy lub przepisy karne (art. 14 p.z.). Zgromadzenie cykliczne jest natomiast organizowane w tym samym miejscu lub trasie co najmniej 4 razy w roku lub co najmniej raz w roku w dniach świąt państwowych i narodowych, jeżeli tego rodzaju wydarzenia odbywały się w ciągu ostatnich trzech lat (art. 26a p.z.). Prawo o zgromadzeniach wprowadziło również uregulowania dotyczące zgromadzeń spontanicznych z wyraźnym wskazaniem, że nie mogą one zakłócać pozostałych zgromadzeń opisanych w ustawie. Ponadto ustawa przewiduje, że zgroma-

dzienie spontaniczne może być rozwiązane przez funkcjonariusza Policji, jeżeli jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, powoduje poważne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego, powoduje istotne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku w ruchu drogowym na drogach publicznych, narusza przepisy ustawy Prawo o zgromadzeniach, przepisy karne lub zakłóca przebieg innych zgromadzeń określonych przez ustawę (art. 27, 28 p.z.).

Prawo do zgromadzeń jest również uregulowane w normach międzynarodowych, w tym w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁴, która przewiduje, że każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się, a ograniczenia tych praw mogą wynikać z ustawy, jeżeli są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub praw i wolności innych osób. Podobne uregulowania przewiduje Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych⁵, który uznaje prawo do zgromadzeń.

Przedstawiciele doktryny w tym E. Pływaczewski wskazują, że przedmiotem ochrony przepisu z art. 254 k.k. jest życie i zdrowie człowieka oraz jego mienie. Ubocznym przedmiotem ochrony jest porządek publiczny⁶. Podobny pogląd wyrażał A. Marek, który za przedmiot ochrony uznawał życie, zdrowie i mienie zagrożone przez udział w niebezpiecznym zbiegowisku publicznym. Za dalszy przedmiot ochrony uznawał porządek publiczny⁷. W doktrynie jest również prezentowany odmienny pogląd jaki wyraża Z. Cwiąkałski, który za główny przedmiot ochrony uznaje porządek publiczny, przez który rozumie przyjęte i akceptowane w społeczeństwie zasady korzystania z wolności zgromadzeń. Za uboczny przedmiot ochrony uznaje natomiast życie, zdrowie oraz mienie⁸.

Przestępstwo z art. 254 k.k. ma charakter powszechny zatem może być popełnione przez każdego. Paragraf pierwszy powyższego artykułu ma charakter bezskutkowy, ponieważ przewiduje odpowiedzialność za sam udział w zbiegowisku, natomiast paragraf 2 przewiduje obo-

⁴ Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.

⁵ Dz. U. z 1997 r., Nr 38, poz. 167.

⁶ E. Pływaczewski, Komentarz do Kodeksu Karnego Część Szczególna Tom II, pod red. A. Wąska, Wydawnictwo C. H. Beck 2006, s. 406–407.

⁷ A. Marek, Kodeks Karny. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 549.

⁸ Z. Cwiąkałski, Komentarz do kodeksu karnego Część szczególna, pod red. A. Zołta, tom II, Kantor wydawniczy „Zakamycze” 2006, LEX 2012 r.

strzoną odpowiedzialność za udział w zbiegowisku, którego następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu lub śmierć człowieka i jest przestępstwem skutkowym⁹.

Przestępstwo z art. 254 k.k. penalizuje udział w zbiegowisku, które należy odróżnić od zgromadzeń opisanych przez ustawę Prawo o zgromadzeniach. Główna różnica sprowadza się do tego, że zgromadzenie, z wyjątkiem zgromadzenia spontanicznego, jest wydarzeniem wcześniej zaplanowanym i zorganizowanym, natomiast zbiegowisko ma charakter spontaniczny.

Jak wskazywał L. Peiper zbiegowiskiem jest zebranie się, (skupienie większej liczby ludzi) z jakiegokolwiek powodu, chociażby nienastępczące żadnych obaw. (...) Zbiegowisko musi tworzyć większa liczba osób, chociaż przepis z 1932 roku tego nie precyzował, podobnie jak obecne uregulowania z art. 254 k.k. L. Peiper wskazywał, że musi to być większa liczba osób zdolna wzniecić obawę naruszenia porządku¹⁰. Jak wskazywał A. Marek zbiegowisko publiczne charakteryzuje się spontanicznym, niekontrolowanym powstaniem i przebiegiem nawet w sytuacji, gdy uczestnicy kierują się wspólnym powodem np. przeciwstawiania się władzy, zaatakowania „innych” – w tym przykładowo kibiców przeciwnej drużyny sportowej przeciwników politycznych, etnicznych, rasowych i in. Zdaniem A. Marka zbiegowiskiem nie jest zorganizowany pochód, manifestacja, które odbywają się za zgodą lub na podstawie powiadomienia odpowiednich władz¹¹. L. Gardocki przez zbiegowisko publiczne rozumie spontaniczne zebranie się w miejscu publicznym większej liczby osób¹². Natomiast W. Kulesza uważa, że zbiegowiskiem jest zgrupowanie w miejscu ogólnie dostępnym większej liczby osób powodowanych wspólnym celem, które swym zbiorowym zachowaniem naruszają porządek i bezpieczeństwo publiczne¹³. Z istoty zbiegowiska wynika, że jego liczba i skład są zmienne i płynne. Nie jest również określona, jak w przypadku bójki czy udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, minimalna liczba uczestników jacy mieliby tworzyć zbiegowisko. Należy jednak mieć na

⁹ E. Pływaczewski, Komentarz do Kodeksu Karnego Część Szczególna Tom II, pod red. A. Wąska, Wydawnictwo C. H. Beck 2006, s. 408.

¹⁰ L. Peiper, Komentarz do kodeksu karnego, Wydawca Leon Frommer, Kraków 1933, s. 456.

¹¹ A. Marek, Kodeks Karny. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 549.

¹² L. Gardocki, Prawo karne, Wydawnictwo C. H. Beck 2004, s. 293.

¹³ W. Kulesza, Demonstracja, blokada, strajk, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1991, s. 27.

uwadze, że chodzi tu o zbiorowość, której obliczenie wymagałoby dłuższego czasu lub o zbiorowość, w której zmniejszenie lub zwiększenie liczby poszczególnych osób nie miałyby znaczenia¹⁴. Zbiegowisko określane jest również jako przypadkowe zgromadzenie się ze względu na wspólne zainteresowanie, przejawianą ciekawość przez większą, nieokreśloną liczbę osób. Do cech charakterystycznych zbiegowiska należy niestały charakter jego uczestników. Liczba i skład grupy osób mogą być płynne. Jedni z uczestników mogą przyłączać się do zbiegowiska inni odłączać się od niego. W czasie zbiegowiska możliwe jest istnienie lidera lub kilku liderów, którzy zagrzewają innych uczestników do gwałtownego działania¹⁵.

Słownik języka polskiego definiuje demonstrację jako marsz lub zgromadzenie grupy ludzi w celu wyrażenia protestu lub poparcia. Z kolei przez zgromadzenie należy rozumieć dużą grupę osób zebraną w jakimś miejscu¹⁶. Manifestacja jest definiowana jako pochód lub wiec, mający na celu wyrażenie sprzeciwu wobec jakichś działań politycznych, kwestii społecznych itp. albo poparcia dla nich lub ostentacyjne okazywanie swych poglądów lub uczuć¹⁷. Natomiast przez protest należy rozumieć ostre wystąpienie przeciw działaniu uważanemu za niesłuszne¹⁸.

M. Kalitowski wskazuje, że zbiegowiskiem, do którego odnosi się art. 254 § 1 k.k., jest tylko takie zgromadzenie, którego uczestnicy wspólnymi siłami (działanie wspólne, zbiorowe przynajmniej części uczestników zbiegowiska) dopuszczają się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie, czyli czynu zabronionego przeciwko osobie (jej życiu, zdrowiu, wolności, czci) lub mieniu (uszkodzenie lub zniszczenie mienia), z tym że czyn ten charakteryzuje się nagłością oraz znacznym natężeniem działania¹⁹.

Do znamion przestępstwa z art. 254 k.k. należy „branie czynnego udziału w zbiegowisku”. Penalizowany jest zatem czynny udział, który nie musi jednak polegać na bezpośrednim dokonywaniu aktów przemocy (biciu innych osób, niszczeniu mienia, rzucaniu petardami, kamieniami itp.), ale może również polegać na współdziałaniu z innymi

¹⁴ P. Chlebowicz, *Przestępstwo zbiegowiska w polskim prawie karnym*, Państwo i Prawo 2007, nr 2, s. 79–80.

¹⁵ M. Mozgawa, *Kodeks Karny. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 586.

¹⁶ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/demonstracja.html>.

¹⁷ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/manifestacja.html>.

¹⁸ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/protest.html>.

¹⁹ M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer 2016, LEX, Komentarz do art. 254 k.k.

osobami, które dokonują takich aktów przemocy np. poprzez zachęcanie innych. Czynny udział może również przejawiać się w innym wpływaniu na przebieg zajścia np. na blokowaniu drogi ucieczki osób zaatakowanych²⁰. Dla wypełnienia znamion przestępstwa z art. 254 k.k. nie wystarcza zatem sama obecność w miejscu, w którym odbywa się zbiegowisko, ale konieczny jest czynny udział w zbiegowisku²¹. Z. Ćwiąkalski wskazuje, że istotą brania czynnego udziału jest fakt psychicznego i fizycznego zaangażowania się w jego przebieg oraz solidarność z pozostałymi uczestnikami zbiegowiska. Zatem do postawienia sprawcy zarzutu z art. 254 k.k. nie jest wystarczająca sama obecność w zbiegowisku uzasadniona jedynie zaciekawieniem jego przebiegiem i obserwowaniem go. Sprawca poprzez okrzyki, gesty, pomruki, gwizdy, rzucane wyzwiska, popychanie, niesienie obraźliwych transparentów i inne czynności musi być współuczestnikiem zbiegowiska i współtworzyć jego atmosferę. Branie czynnego udziału w zbiegowisku co do zasady będzie polegało na działaniu, jednak zdaniem Z. Ćwiąkalskiego poszczególne czynności mogą mieć charakter zaniechania poprzez np. nieudzielenie pomocy, nieprzeszkodzenie niszczeniu mienia, mimo, że na sprawcy ciążył taki obowiązek, jeżeli należał on do ochrony obiektu²². Za takie zachowanie można uznać również stosowanie tzw. biernego oporu, utrudnianie przejazdu lub przejścia innym osobom, blokowanie drogi.

Pojęciem zbiegowiska Sąd Najwyższy zajmował się już w wyroku z dnia 19 stycznia 1935 r., w którym wskazał, że w zbiegowisku publicznym bierze udział ten kto jest częścią duchową tłumu, z tym tłumem współdziała, przyczynia się do wytworzenia nastroju np. okrzykami, biciem braw, okazywaniem zadowolenia lub niezadowolenia z pewnych działań, jest do pewnego stopnia częścią zbiorowego organizmu, jakim jest tłum spełniający przestępstwo²³.

W obowiązującym stanie prawnym nie traci na aktualności orzeczenie Sądu Najwyższego z 5 listopada 1982 r. dotyczące art. 275 k.k. będącego odpowiednikiem obecnego art. 254 k.k., które wskazuje, że do przyjęcia odpowiedzialności z tego przepisu nie jest niezbędne ustalenie, że

²⁰ A. Marek, Kodeks Karny. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 549.

²¹ E. Pływaczewski, Komentarz do Kodeksu Karnego Część Szczególna Tom II, pod red. A. Wąska, Wydawnictwo C. H. Beck, 2006, s. 407.

²² Z. Ćwiąkalski, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–277 k.k., Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2006, wyd. II, LEX 2012.

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1935 r., sygn. I K 1036/34.

poszczególony uczestnik tego zbiegowiska dokonał indywidualnego aktu gwałtu, wystarczy wzięcie udziału w zbiegowisku, ze świadomością, że uczestnicy tego zbiegowiska dopuszczają się wspólnymi siłami gwałtownego zamachu na osobę lub mienie. Gwałtownym zamachem na osobę lub mienie jest natomiast jakikolwiek czyn zabroniony przeciwko osobie (jej życiu, zdrowiu, czci) lub mieniu (uszkodzenie lub zniszczenie mienia)²⁴. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 lutego 2015 r. wskazując, że do przyjęcia odpowiedzialności za występki z art. 254 § 1 k.k. nie jest niezbędne ustalenie, że poszczególony uczestnik zbiegowiska dokonał indywidualnego aktu gwałtu. Wystarczające jest bowiem wzięcie udziału w zbiegowisku ze świadomością, że uczestnicy tego zbiegowiska dopuszczają się wspólnymi siłami gwałtownego zamachu na osobę lub mienie. „Branie czynnego udziału” w zbiegowisku nie polega natomiast na samym uczestnictwie w nim. Istotny jest jednak fakt psychicznego i fizycznego zaangażowania się w jego przebieg i solidarność z innymi uczestnikami zbiegowiska²⁵.

Uczestnicy zbiegowiska dopuszczając się wspólnymi siłami zamachu mogą dokonywać go m.in. poprzez niszczenie mienia, które „stanie im na drodze”. Do zbiegowiska dochodzi najczęściej w przestrzeni miejskiej, a zatem liczba obiektów, które mogą stać się potencjalnym przedmiotem ataku jest dosyć duża. Wśród potencjalnych przedmiotów ataku mogą znaleźć się budynki, pod którymi lub w pobliżu których odbywają się zbiegowiska. Uczestnicy niejednokrotnie dokonują zniszczenia lub uszkodzenia murów poprzez malowanie napisów, hasel, symboli. Część obiektów, będących na drodze zbiegowiska może zostać niszczone, w szczególności chodzi tu o samochody zaparkowane w pobliżu zbiegowiska, wszelkiego rodzaju mienie stanowiące elementy infrastruktury np. znaki drogowe, śmietniki. Elementy te niejednokrotnie są wykorzystywane przez uczestników zbiegowiska jako „broń” w walce z Policją oraz służbami porządkowymi. Jak wskazuje Z. Cwiakalski podział ról może polegać na tym, że jedni uczestnicy wyłamują płot, inni niszczą go, jeszcze inni podpalają obiekty, kolejni łapią i przytrzymują osoby trzecie, natomiast inni je biją. Zamach wspólnymi siłami, może polegać również na tym, że tylko jeden z uczestników zbiegowiska dopuszcza się gwałtownego zamachu na

²⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1982 r., sygn. II KR 260/82.

²⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. II KK 20/15, LEX nr 1650283.

tomiast pozostali go do tego mobilizują, zagrzewają i dopingują, udzielając mu wsparcia psychicznego²⁶.

Przedmiotem ochrony z art. 254 k.k. jest konkretna osoba lub rzecz, wobec której skierowany jest gwałtowny zamach. W przypadku mienia, niezależnie od tego czyją byłoby własnością, agresja może być ukierunkowana na niszczenie płotów, ławek, sklepów, kiosków, budynków, czy urządzeń nagłaśniających. Dla przyjęcia odpowiedzialności z § 1 nie jest konieczne by ofiara odniosła jakiegokolwiek obrażenia, ponieważ do znamion przestępstwa należy dopuszczenie się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie, a spowodowanie konkretnych obrażeń występuje jako znamię odpowiedzialności w § 2²⁷.

Występek z art. 254 k.k. jest przestępstwem umyślnym, zatem sprawca musi mieć świadomość, że bierze udział w zbiegowisku publicznym, którego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie. Przyłączenie się do zbiegowiska lub trwanie w nim musi być umyślne. Podmiotem przestępstwa z art. 254 k.k. nie może być ani przypadkowy przechodzień lub postronny obserwator, nie solidaryzujący się z działaniem zbiegowiska jako całości ani też osoba, która ogarnięta przez tłum nie może się z niego wydostać mimo czynionych starań²⁸. Uczestnikiem zbiegowiska jest natomiast ten, kto bierze w nim udział przez krótki czas wykazując fizyczną aktywność i wolę uczestnictwa. Charakteru zbiegowiska nie ma grupa osób, która dobrze zna się nawzajem, gdyż jest połączona więzami krwi, więzami organizacyjnymi lub koleżeńskimi takimi jak koledzy ze wspólnego podwórka czy z tego samego klubu sportowego.

Do zdarzeń kwalifikowanych z art. 254 k.k. dochodzi m.in z udziałem pseudokibiców klubów piłkarskich, którzy popełniają przestępstwa najczęściej w dniu rozgrywania meczu piłkarskiego, kiedy zorganizowane grupy udają się na stadion lub z niego wracają. Przykładem jest zdarzenie z dnia 9 listopada 2008 r. z Gdańska. Wówczas przed meczem ekstraklasy pomiędzy drużynami Lechii Gdańsk i Lecha Poznań policja zatrzymała 113 osób w tym 5 nieletnich, 36 kibiców Lecha i 77 kibiców zaprzyjaźnionej z nimi Arki Gdynia., którzy uszkodzili ogrodzenie stadionu

²⁶ Z. Cwiąkałski, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–277 k.k., Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2006, wyd. II, LEX 2012.

²⁷ Z. Cwiąkałski, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–277 k.k., Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2006, wyd. II, LEX 2012.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1983 r., sygn. Rw 279/83.

usiłując wedrzeć się do sektora kibiców Lechii. Jednocześnie atakowali oni służby porządkowe organizatora. Wszystkim zatrzymanym przedstawiono zarzuty z art. 254 § 1 k.k.²⁹

Innym przykładem jest postępowanie w sprawie II K 535/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia II Wydział Karny przeciwko trzem mężczyznom oskarżonym o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie przy Al. Jerozolimskich – przy strefie kibica brali czynny udział w zbiegowisku kibiców po meczu, który odbył się w ww. dniu na Stadionie Narodowym w Warszawie przy ul. Wybrzeże Szczecińskie. Oskarżeni rzucali butelkami po piwie oraz kamieniami w kordon policji wiedząc, iż uczestnicy przedmiotowego zbiegowiska wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby w postaci interwenujących funkcjonariuszy Policji, przy czym czynu tego dopuścili się działając publicznie, bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Ponadto jeden z mężczyzn został oskarżony o czyn z art. 226 § 1 k.k. Należy zauważyć, że w dniu 12 czerwca 2012 r. na Stadionie Narodowym w Warszawie w ramach Mistrzostw Europy w piłce nożnej rozgrywany był mecz polskiej reprezentacji, który był również oglądany przez tysiące osób w strefie kibica mieszczącej się w centrum Warszawy w okolicach Pałacu Kultury i Nauki. Teren był zabezpieczony przez liczne oddziały Policji. Około godz. 21:35–21:45 w pobliżu strefy kibica zaczęły się zamieszki. Chuligani zaczęli rzucać butelkami po piwie, kamieniami w kordon Policji, który zdecydował się podjąć interwencję. Jeden z funkcjonariuszy został uderzony butelką w hełm ochronny jak również otrzymał uderzenie z tyłu. W pewnym momencie policjant w tłumie zauważył mężczyznę, który rzucał butelkami i kamieniami w kierunku funkcjonariuszy. Wówczas policjant dokonał zatrzymania tego mężczyzny, który położył się na ulicy i nie chciał wstać, stawiał bierny opór i nie stosował się do wydawanych poleceń. W tym samym czasie interwencję podjęli również dwaj inni policjanci, którzy udali się w kierunku mężczyzn rzucających butelkami i kamieniami, a następnie dokonali ich zatrzymania. W dniu 13 czerwca 2012 r. został skierowany wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym przeciwko wszystkim trzem zatrzymanym. W toku postępowania oskarżeni nie przyznali się do popełnienia zarzucanych im czynów. W dniu 14 czerwca 2012 r. Sąd wydał wyrok, w którym uznał jednego z oskarżonych za winnego zarzucanych mu czynów i skazał

²⁹ Raport Bezpieczeństwo imprez masowych w 2008 roku – Komenda Główna Policji Główny Sztab Policji, Warszawa 2009, s. 22.

go za czyn z art. 226 § 1 k.k. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, za czyn z art. 254 § 1 kk w zw. z art. 57a § 1 kk na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności i wymierzył karę łączną 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres próby 5 lat, orzekł środek karny w postaci zakazu wstępu na imprezy masowe na okres 3 lat oraz zasądził na rzecz funkcjonariusza Policji nawiazkę w wysokości 500 złotych. Drugi z oskarżonych został skazany za czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres próby 5 lat oraz 3 lata zakazu wstępu na imprezy masowe. Natomiast trzeci mężczyzna został uznany za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazany na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz 3 lata zakazu wstępu na imprezy masowe. Należy zauważyć, że oskarżeni nie byli wcześniej karani. Pierwszy skazany w chwili popełnienia czynu miał 21 lat, posiadał wykształcenie zawodowe i osiągał dochody w wysokości 2000 złotych miesięcznie. Drugi miał zaledwie 19 lat, był uczniem i nie posiadał dochodów. Natomiast trzeci mężczyzna miał 32 lata, posiadał wykształcenie podstawowe i utrzymywał się z prac dorywczych³⁰.

Innym przykładem czynu z art. 254 § 1 k.k. jest sprawa X K 549/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie przy ul. Chmielnej brał czynny udział w zbiegowisku wiedząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na funkcjonariuszy Policji dokonujących zabezpieczenia przemarszu osób udających się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym się odbyć meczem piłki nożnej pomiędzy drużynami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym został skierowany w dniu 13 czerwca 2012 r., natomiast 25 czerwca 2012 r. Sąd wydał wyrok, w którym uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres próby 4 lat oraz oddał skazanego pod dozór kuratora. Na skutek apelacji prokuratora Sąd Okręgowy zmienił powyższy wy-

³⁰ Akta sprawy o sygn. II K 535/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.

rok poprzez orzeczenie wobec oskarżonego zakazu wstępu na imprezy masowe na okres 2 lat³¹.

Kolejnym przykładem jest sprawa II K 528/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie przy ul. Chmielnej brał czynny udział w zbiegowisku widząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby udające się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym się odbyć meczem piłki nożnej pomiędzy drużynami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. W przedmiotowej sprawie w dniu 13 czerwca 2012 r. został skierowany wniosek u ukaranie w trybie przyspieszonym, natomiast w dniu 14 czerwca 2012 r. Sąd wydał wyrok, w którym uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał go na karę 2 miesięcy pozbawienia wolności. Należy zauważyć, że oskarżony w chwili popełnienia czynu miał 20 lat, posiadał wykształcenie podstawowe, utrzymywał się z prac dorywczych osiągał miesięczny dochód w wysokości 1500 złotych i był wcześniej karany za czyn z art. 280 § 2 k.k.³²

Kolejnym przykładem jest sprawa II K 529/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. na ul. Sienkiewicza w Warszawie brał udział w zbiegowisku, wiedząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby udające się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym się odbyć meczem piłki nożnej pomiędzy drużynami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Wniosek o ukaranie w trybie przyspieszonym został skierowany w dniu 13 czerwca 2012 r., natomiast następnego dnia Sąd wydał wyrok, w którym uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i na podstawie art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. w zw. z art. 60 § 1 i 6 pkt 4 k.k. wymierzył karę ograniczenia wolności w wymiarze 12 miesięcy z obowiązkiem wykonywania pracy na cele społeczne

³¹ Akta sprawy o sygn. X K 549/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny.

³² Akta sprawy o sygn. II K 528/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.

w wymiarze 20 godzin miesięcznie oraz orzekł zakaz wstępu na masową imprezę sportową – mecze piłki nożnej rozgrywane przez polską kadrę narodową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres 5 lat połączony z obowiązkiem osobistego stawiennictwa we właściwej z uwagi na miejsce zamieszkania jednostce policji w czasie trwania masowej imprezy sportowej, meczu piłki nożnej rozgrywanego przez polską kadrę narodową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Skazany w chwili popełnienia czynu miał 20 lat, wykształcenie średnie i nie był wcześniej karany³³.

Kolejnym przykładem jest sprawa II K 530/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie na skrzyżowaniu ulic Al. Jerozolimskie i Nowy Świat brał czynny udział w zbiegowisku, wiedząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby udające się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym się odbyć meczem piłki nożnej pomiędzy reprezentacjami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Mężczyzna w chwili popełnienia czynu miał 43 lata i nie był wcześniej karany. Wniosek o ukaranie w trybie przyspieszony został skierowany w dniu 13 czerwca 2012 r., natomiast w dniu 14 czerwca 2012 r. sąd wydał wyrok, w którym uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres próby 2 lat, orzekł grzywnę w wysokości 100 stawek dziennych po 10 złotych oraz zakaz wstępu na imprezy sportowe – mecze piłki nożnej rozgrywane przez polską kadrę narodową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres 2 lat z obowiązkiem stawiennictwa we właściwej z uwagi na miejsce zamieszkania jednostce Policji w czasie trwania masowej imprezy sportowej, meczu piłki nożnej rozgrywanego przez polską kadrę narodową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³⁴.

³³ Akta sprawy o sygn. II K 529/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.

³⁴ Akta sprawy o sygn. II K 530/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.

Innym przykładem jest sprawa V K 518/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie V Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie brał czynny udział w zbiegowisku kibiców przed odbywającym się w ww. dniu meczem piłkarskim na Stadionie Narodowym w Warszawie wiedząc, że uczestnicy przedmiotowego zbiegowiska wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby tj. interweniujących funkcjonariuszy Policji oraz mienie w postaci tarcz ochronnych poprzez rzucanie w ich kierunku szklanymi butelkami, przy czym czynu tego dopuścił się publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. W dniu 14 czerwca 2012 r. sąd wydał wyrok, w którym uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres próby 4 lat oraz zakaz wstępu na imprezy masowe na okres 2 lat z obowiązkiem stawiennictwa we właściwej ze względu na miejsce zamieszkania jednostce Policji w czasie trwania masowych imprez sportowych piłki nożnej rozgrywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³⁵.

Ponadto do popełnienia przestępstwa z art. 254 k.k. dochodzi również w czasie kiedy zorganizowane grupy kibiców udają się na mecz wyjazdowy. Wówczas w czasie podróży na trasie przejazdu czekają na nich chuligani innych klubów celem konfrontacji. Do jednego z takich zdarzeń doszło 20 września 2008 r., kiedy kibice kieleckiego klubu piłkarskiego jechali siedmioma autokarami na mecz do Opolą. Około godz. 15 w powiecie częstochowskim na ulicę wyszła grupa kilkudziesięciu mężczyzn będących kibicami Rakowa Częstochowa i próbowała zatrzymać autokary. W związku z tym, iż kibice z Kielc podróżowali w asyście policji, na skutek interwencji funkcjonariuszy nie doszło do konfrontacji. Zatrzymano dziesięć osób w wieku od 21 do 31 lat, którym postawiono zarzuty z art. 254 k.k. Ponadto w wyniku przeszukania samochodów, którymi na miejsce przybyli kibice z Częstochowy, funkcjonariusze ujawnili trzy noże, kije oraz ampułki z adrenaliną i strzykawki z igłami³⁶.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że w zakresie czynu z art. 254 § 1 k.k. z uwagi na dużą dynamikę, liczbę uczestników oraz gwałtowność zamachu jakiego dopuszczają się uczestnicy zbiegowiska może dojść do sytuacji, w której zostaną oskarżone osoby postronne, będące

³⁵ Akta sprawy o sygn. V K 518/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie V Wydział Karny.

³⁶ M. Nosal, Atak kiboli, *Echo Dnia* 23 września 2008 r., s. 1.

przypadkowymi obserwatorami zejść. Przykładem takiej sytuacji jest sprawa II K 534/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. przy ul. Chmielnej w Warszawie brał czynny udział w zbiegowisku, wiedząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na funkcjonariuszy policji dokonujących zabezpieczenia przemarszu osób udających się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym odbyć się meczem piłki nożnej pomiędzy reprezentacjami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Wniosek o ukaranie w trybie przyspieszonym został skierowany w dniu 13 czerwca 2012 r. W toku postępowania oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. W dniu 14 czerwca 2012 r. Sąd uniewinnił oskarżonego od zarzucanego mu czynu stwierdzając, że jego obecność w miejscu zbiegowiska kibiców była przypadkowa. Prokurator nie złożył apelacji w przedmiotowej sprawie³⁷.

Innym przykładem jest sprawa X K 552/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny przeciwko mężczyźnie oskarżonemu o to, że w dniu 12 czerwca 2012 r. w Warszawie przy ul. Chmielnej brał czynny udział w zbiegowisku, wiedząc, że jego uczestnicy dopuszczają się gwałtownego zamachu na funkcjonariuszy policji dokonujących zabezpieczenia przemarszu osób udających się na Stadion Narodowy w Warszawie w związku z mającym odbyć się meczem piłki nożnej pomiędzy reprezentacjami biorącymi udział w imprezie masowej Euro 2012, przy czym działał publicznie i bez powodu okazując przez to rażące lekceważenie dla porządku prawnego tj. o czyn z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. Wniosek o ukaranie w trybie przyspieszonym został skierowany w dniu 13 czerwca 2012 r., natomiast w dniu 14 czerwca 2012 r. sąd wydał wyrok, w którym uniewinnił oskarżonego od zarzucanego mu czynu. Oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu i wyjaśnił, że filmował telefonem komórkowym wydarzenia na ul. Chmielnej i w nich nie uczestniczył. Kiedy był w okolicach Pałacu Kultury i Nauki funkcjonariusze dokonali jego zatrzymania. W toku postępowania wersja zdarzeń przedstawiona przez oskarżonego została

³⁷ Akta sprawy o sygn. II K 534/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.

potwierdzona nagraniami z telefonu komórkowego oraz zeznaniami świadków – znajomych, z którymi przebywał w dniu zdarzenia³⁸.

Przytoczone powyżej sprawy zakończone wyrokami skazującymi są przykładami typowych zachowań uczestników zbiegowiska, którzy wspólnymi siłami dopuszczają się zamachu na osobę lub mienie penalizowanego przez art. 254 k.k. W przypadku pseudokibiców należy zauważyć, że czyny z art. 254 k.k. są popełnione przed meczem lub po jego zakończeniu, w czasie kiedy kibice udają się na stadion piłkarski lub z niego wracają. Ponadto przestępstwa z art. 254 k.k. są często związane z zamachem na funkcjonariuszy Policji, którzy mają na celu zapobieganie konfrontacji dwóch przeciwstawnych grup pseudokibiców. Wówczas agresja chuliganów skupia się na policjantach³⁹, którzy są atakowani przez chuliganów. Należy zauważyć, że w omówionych powyższej postępowaniach sądy często orzekały zakaz wstępu na imprezę masową pomimo, że czyny te nie zostały popełnione na stadionie piłkarskim. Orzeczenia te należy uznać za słuszne, ponieważ czyny te były związane z imprezą masową. Większość z omówionych powyżej czynów była występami o charakterze chuligańskim m.in. w związku z tym należy uznać, że przestępstwa te cechuje wysoka szkodliwość społeczna. Również w przypadku czynu z art. 254 k.k. należy stwierdzić, że zatrzymanie sprawców na „gorącym uczynku” może być utrudnione z uwagi na dynamikę zdarzeń i działanie sprawców w grupie i w tłumie. Do ustalenia sprawców przedmiotowych czynów konieczne będą działania operacyjne Policji, jednak w przypadku popełnienia przestępstw na terenach miejskich można również wykorzystać nagrania z monitoringu wizyjnego, nagrania osób postronnych, nagrania telewizyjne relacjonujące różne manifestacje będące w zainteresowaniu opinii publicznej lub zeznania funkcjonariuszy biorących udział w interwencji, jak to miało miejsce w przytoczonych powyżej sprawach.

³⁸ Akta sprawy o sygn. X K 552/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny.

³⁹ Na temat prawnej ochrony policjanta zob. A. Łyżwa, M. Tokarski, *Obowiązki i prawa policjanta*, (w:) *Komentarz. Ustawa o Policji*, Ł. Czebotar, Z. Gądzik, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 484–485.

Bibliografia

Literatura

1. Chlebowicz P., Przepięstwo zbiegowiska w polskim prawie karnym, Państwo i Prawo 2007, nr 2.
2. Ćwiąkalski Z., Komentarz do kodeksu karnego Część szczególna, pod red. A. Zoll, tom II, Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2006.
3. Gardocki L., Prawo karne, Wydawnictwo C. H. Beck 2004.
4. Kulesza W., Demonstracja, blokada, strajk, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1991.
5. Łyżwa A., Tokarski M., Obowiązki i prawa policjanta Komentarz. Ustawa o Policji, Ł. Czebotar, Z. Gądzik, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
6. Marek A., Kodeks Karny. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
7. Mozgawa M., Kodeks Karny. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
8. Peiper L. Komentarz do kodeksu karnego, Wydawca Leon Frommer, Kraków 1933.
9. Pływaczewski E., Komentarz do Kodeksu Karnego Część Szczególna Tom II, pod red. Andrzeja Wąska, Wydawnictwo C. H. Beck 2006.
10. Raport Bezpieczeństwo imprez masowych w 2008 roku – Komenda Główna Policji Główny Sztab Policji, Warszawa 2009.

Internet (intermedia) i publikacje prasowe

1. <https://sjp.pwn.pl/szukaj/demonstracja.html>.
2. <https://sjp.pwn.pl/szukaj/manifestacja.html>.
3. <https://sjp.pwn.pl/szukaj/protest.html>.
4. Nosal M., Atak kiboli, Echo Dnia 23 września 2008 r.

Akty normatywne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Ustawa Prawo o zgromadzeniach.

Akta sądowe

1. Akta sprawy o sygn. II K 535/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.
2. Akta sprawy o sygn. X K 549/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny.
3. Akta sprawy o sygn. II K 528/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.
4. Akta sprawy o sygn. II K 529/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.
5. Akta sprawy o sygn. II K 530/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.
6. Akta sprawy o sygn. V K 518/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie V Wydział Karny.
7. Akta sprawy o sygn. II K 534/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie II Wydział Karny.
8. Akta sprawy o sygn. X K 552/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie X Wydział Karny.

Orzecznictwo

1. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1935 r., sygn. I K 1036/34.
2. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1982 r., sygn. II KR 260/82.
3. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. II KK 20/15 Lex nr 1650283.
4. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1983 r., sygn. Rw 279/83.

Demonstration, demonstration, spontaneous assembly, and the crime of active participation in a public gathering (Article 254 of the Criminal Code)

Abstract

The author analyzes Article 254 of the Penal Code, which criminalizes active participation in a gathering whose participants commit an attack on a person or property against the background of a demonstration, demonstration, and the regulations of the Law on Assemblies, including the provisions on spontaneous assembly. The author points out the differences between legal assemblies provided for in the Law on Assemblies and the gathering criminalized by Article 254 of the Criminal Code. The article also describes, based on court records, exemplary cases of crimes qualified by Article 254 of the Criminal Code.

Key words

Riot, demonstration, demonstration, protest, right to assembly, spontaneous assembly, active participation, attack on person or property.